

УДК 94 (477) «2014»

DOI: 10.30840/2413-7065.3(88).2023.288070

ЕТНІЧНИЙ ЧИННИК ЯК ІНСТРУМЕНТ У ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ НА ТЕРИТОРІЇ ДОНЕЦЬКОЇ І ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ (КВІТЕНЬ – ТРАВЕНЬ 2014 Р.)

Олег АНАНЬІН*orcid.org/0000-0001-8757-1663**кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
старший офіцер Головного центру супроводження програм розвитку (Офіс реформ)
Державної прикордонної служби України*

Анотація. Досліджено в історичному контексті етнічний чинник, який використала РФ проти України як інструмент гібридної війни. Визначено, що на початку гібридної агресії в 2014 р. етнічний чинник у зовнішній політиці РФ щодо України був головним у контексті просування свого впливу на українські території. Вважається, що, як правило, виправдання етнічних конфліктів усередині держави ґрунтується на прагненнях етнічної більшості у певному регіоні отримати політичну автономію або зовсім відокремитися та утворити власну незалежну національну державу. Але в умовах України особливістю збройного конфлікту стало намагання проросійських колаборантів організувати відокремлення від України прикордонних територій Донбасу з метою їхнього подальшого входження до складу суміжної РФ за кримським сценарієм. Причому такі незаконні дії очільники місцевих колаборантів виправдовували прагненням більшості так званого російськомовного місцевого населення. Під час розв'язування збройного конфлікту в східних прикордонних областях України етнічний чинник використовувався в комплексі з військово-політичним. У сукупності обидва чинники мали застосовуватися з метою здійснення тиску на Україну через демонстрацію військової сили поблизу її державних кордонів, організації на Донбасі акцій непокорності силам правопорядку, прикриття фінансової, військової та політичної підтримки місцевих проросійських колаборантів. Основна причина досягнення певного успіху в дестабілізації суспільно-політичної обстановки на українських південно-східних територіях полягала в існуючих історичних розбіжностях між різноманітними групами українського суспільства. Саме ці розбіжності РФ за сприяння місцевих колаборантів намагалася використати у своїх цілях для дестабілізації соціально-політичної обстановки на Донбасі та досягнення підтримки з боку місцевого населення із числа українських громадян. Зазначено, що застосування етнічного чинника у розпалюванні збройного конфлікту на Донбасі надавало РФ можливості стверджувати перед світовою спільнотою, що російська сторона не причетна до цих подій, а конфлікт начебто був спровокований тільки новим українським урядом через політику утисків прав російськомовного населення, в якого з РФ давні етнокультурні зв'язки, що тепер нібито опинилися на межі руйнування.

Ключові слова: етнічний чинник; російсько-українська війна; гібридна війна; збройна агресія; міжнаціональні відносини; прикордонні території.

ETHNIC FACTOR AS AN INSTRUMENT IN THE HYBRID WAR OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE IN THE TERRITORY OF DONETSK AND LUHANSK REGIONS IN APRIL–MAY 2014

© Ананьїн О.

Oleh ANANIN

Candidate of Technical Sciences, senior research fellow, Senior Officer, Main Development Program Monitoring Centre (Office of Reforms) of the State Border Guard Service of Ukraine

Annotation. The ethnic factor used by the Russian Federation against Ukraine as an instrument of hybrid warfare is investigated in the historical context. It is determined that at the beginning of the hybrid aggression in 2014, the ethnic factor in Russia's foreign policy towards Ukraine was the main one in the context of promoting its influence on Ukrainian territory. It is believed that, as a rule, the justification of ethnic conflicts within the state is based on the aspirations of the ethnic majority in a particular region to gain political autonomy or to secede and form their own independent nation-state. However, in the context of Ukraine, the armed conflict has been characterised by the attempts of pro-Russian collaborators to organise the separation of the Donbas border areas from Ukraine in order to further incorporate them into the neighbouring Russian Federation following the Crimean scenario. Moreover, the leaders of the local collaborators justified such illegal actions by the aspirations of the majority of the so-called Russian-speaking local population. During the outbreak of the armed conflict in the eastern border regions of Ukraine, the ethnic factor was used in conjunction with the military and political factors. Taken together, both factors were aimed at putting pressure on Ukraine through demonstrations of military force near its state borders, organising actions of disobedience to law enforcement in Donbas, and covering up their financial, military, and political support for local pro-Russian collaborators. The main reason for achieving some success in destabilising the socio-political situation in the Ukrainian southeastern territories was the fact that certain historical differences existed between different groups of Ukrainian society. It was these differences that the Russian Federation, with the assistance of local pro-Russian collaborators, tried to use to destabilize the socio-political situation in Donbas and gain support from the local population of Ukrainian citizens. The main goal of Russia's use of the ethnic factor in fomenting the armed conflict in Donbas was to prove to the international community that the Russian side had nothing to do with these events, and the conflict was provoked only by the new Ukrainian government due to its policy of infringing on the rights of the Russian-speaking population, which has long-standing ethnic and cultural ties with Russia, which is now allegedly on the verge of collapse.

Keywords: ethnic factor; Russian-Ukrainian war; hybrid war; armed aggression; interethnic relations; border areas.

Постановка проблеми. Міжетнічні стосунки є однією з найскладніших проблем у внутрішньодержавних та міждержавних відносинах. В історії людства існує достатньо прикладів, коли на міжетнічному ґрунті виникали локальні збройні конфлікти, які потім переростали в повномасштабні війни, що згодом призводило до порушення територіальної цілісності або повного руйнування цілих держав. У такому контексті проблеми щодо прогнозування та запобігання зародженням міжетнічних конфліктів на тлі територіальних суперечок завжди залишалися актуальними для України як поліетнічної держави.

У гібридній війні проти України російський агресор задіяв багато чинників та використовував значний арсенал інструментів, метою яких було як мінімум порушення її територіальної цілісності, як максимум – встановлення свого повного військово-політичного контролю над усією українською територією. Як один із таких інструментів у 2014 р. рф використала етнічний чинник з метою забезпечити відокремлення від України значної площі державної території на Півдні та Сході. Тому особливого значення набуває вивчення етнічного чинника в контексті вироблення ефективних способів протидії загрозам українському

суспільству, які несе в собі російська гібридна війна.

Аналіз джерел та останніх публікацій. Наразі етнічний чинник як інструмент російсько-української війни досліджували ряд українських вчених та експертів [2; 3; 4; 7; 9; 13; 16; 17; 19] з різних галузей знань. Але більшість наукових праць із заявленої проблеми мали узагальнений характер, у яких етнічний чинник як інструментарій гібридної війни досліджувався лише фрагментарно.

Метою статті є аналіз в історичному контексті процесу застосування рф етнічного чинника як інструменту гібридної війни, завданням якого було забезпечити відокремлення від України значних прикордонних районів державної території.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи етнічні питання в історії України та її сусідів на початку XXI ст., варто пам'ятати про одну з особливостей геополітичної ситуації, в якій знаходилася Україна після проголошення незалежності. Вона полягала у тому, що усі держави, з якими вона має спільний державний кордон, оголосили про відсутність будь-яких територіальних претензій до неї. Якою б не була реальна ситуація, але офіційна державна позиція суміжних країн була саме такою. Щодо рф, то станом на початок 2014 р. вона також офіційно не мала територіальних претензій до України. Але за деякий час до війни 2014 р. ця країна почала використовувати у зовнішній політиці для досягнення своїх геополітичних цілей саме етнічний чинник [19].

Згодом приводом для анексії АР Криму, а потім розпалювання збройного конфлікту на прикордонних територіях українського Донбасу стало нібито

загострення міжетнічних відносин серед українських громадян.

Вважається, що, як правило, виправдання етнічних конфліктів усередині держави ґрунтується на прагненні якоїсь етнічної більшості у певному регіоні отримати політичну автономію або зовсім відокремитися та утворити свою незалежну національну державу. Із таких процесів випливає відома політика і практика сепаратизму. Але особливістю збройного конфлікту на українському Донбасі стало намагання певних антиукраїнських деструктивних сил організувати відокремлення від України територій Луганської та Донецької областей з метою їхнього подальшого входження до складу суміжної рф. Причому такі незаконні дії очільники місцевих колаборантів виправдовували прагненням більшості так званого російськомовного місцевого населення. У міжнародних відносинах цей рух має своє визначення – іредентизм (італ. *irredentismo*, від *irredento* – незвільнений, такий, що перебуває під чужим владарюванням). Але у випадку конфлікту на українському Донбасі, з етнічної точки зору, такі виправдання не витримують жодної критики, тому що більшість населення Донбасу за етнічним складом є українським. Про більшість населення, яке ідентифікує себе як українське в цьому регіоні, наочно свідчить інформація, яку наводила в своєму дослідженні Л. Гасиджак, – 57% [4, с. 68–69]. За дослідженням А. Шайхутдінова, чисельність росіян переважала, і то не принципово, чисельність українців тільки у місті Донецьку: 46,7% – українці; 48,2% – росіяни [20].

Щодо зовнішньої політики рф з етнічних питань варто нагадати про те, що

там ще наприкінці 1990-х років на законодавчому рівні почалося врегулювання питання можливого надання захисту чи просто певної державної підтримки та допомоги представникам власної діаспори за кордоном. У російському законодавстві з'явилися конкретні визначення понять «співвітчизник» та «співвітчизник за кордоном». На цей факт звертав увагу український науковець А. Малюська, коли досліджував проблему імовірного впливу національних меншин на формування політики України [9]. Він наводив приклади із законодавства рф щодо визначення так званих «співвітчизників за кордоном». Отже, в рф на законодавчому рівні співвітчизниками визначено осіб, які народилися в одній державі та мешкали або ж мешкають у ній, мають ознаки спільності мови, релігії, культурного спадку, традицій та звичаїв, а також нащадки зазначених осіб по прямій низхідній лінії. До поняття «співвітчизники за кордоном» російським державним законодавством віднесені такі категорії осіб, як: громадяни рф, які постійно мешкають за межами рф; особи, що перебували в громадянстві СРСР, проживають у державах, що входили до складу СРСР, отримали громадянство цих держав або ж статус осіб без громадянства; вихідці (емігранти) з СРСР чи рф, які мали відповідну громадянську належність та стали громадянами іноземної держави чи мають вид на проживання, чи стали особами без громадянства; нащадки осіб, що належать до вищезазначених груп, за винятком нащадків осіб титульних націй іноземних держав [9, с. 385]. Виходячи із зазначеного вище, можна зробити висновок, що для офіційної російської влади так званими співвітчизниками вважалися

усі, хто колись народився та мешкав на території Радянського Союзу, а у наш час спілкується російською мовою. З цього приводу А. Малюська визначав, що можуть виникнути загрози національній безпеці України, зокрема: «...це вже, за певних обставин, можливість реального впливу на формування внутрішньої та зовнішньої політики України у вигідному для рф руслі, зокрема шляхом участі представників зазначеної категорії громадян України у референдумах та виборчому процесі, їх участі в органах державної влади та місцевого самоврядування нашої держави» [9, с. 385]. Таким чином, у рф на законодавчому рівні була закладена правова основа, яка в 2014 р. була використана кремлем для підкріплення виправдання агресії проти України.

Згодом основою всіх антиукраїнських злочинних дій рф буде оголошено захист своїх «співвітчизників» всіма доступними способами, у тому числі із застосуванням збройних сил. У принципі використання державою своїх військових підрозділів на території іншої держави для захисту своїх громадян не є суто російським винаходом. Такий привід вже використовувався у світі іншими державами. Тому справедливо вважати, що в рф у цьому плані не вигадали нічого нового, а лише вивчили світовий досвід та були готові застосувати його в Україні.

Отже, в 2014 р. свою гібридну війну, з використанням етнічного чинника, проти України рф розпочала з демонстративної концентрації поблизу українського кордону своїх військ. Так, за даними Державної прикордонної служби України, станом на березень 2014 р. обстановка на українсько-російському державному кордоні характеризувалася

таким чином: активне накопичення підрозділів російських збройних сил поблизу державного кордону України; ведення розвідки підрозділами збройних сил рф та Прикордонної служби ФСБ території прикордонних районів України; проведення військових навчань з бойовою стрільбою у Воронежській та Ростовській областях (обидві області прикордонні з Україною); присутністю військових кораблів рф в акваторії Чорного та Азовського морів; посилення контролю з боку Прикордонної служби ФСБ щодо громадян України під час перетинання ними російського кордону [1, с. 8]. У подальшому від державного керівництва рф почали лунати цікаві заяви та коментарі щодо внутрішньополітичної кризи в Україні. Вони супроводжувалися подіями, які потім призвели до дестабілізації і без того важкої суспільно-політичної ситуації.

4 квітня в Держдумі рф оголосили про підготовку заяви «Про політичні репресії в Україні», ініціатором якої стала партія «Справедливая Россия». Російські депутати зазначали: «З'являється все більше свідчень позасудових розправ. Зростає тиск українських націонал-радикалів на російськомовних громадян у всіх регіонах і особливо на південному сході України. Необґрунтоване переслідування лідерів опозиції, арешти політичних діячів з сумнівних підстав є для справді демократичного суспільства неприйнятними» [6].

Врешті, процес набув форм істерії щодо питання можливого введення військ рф в Україну. Представники партії «Единая Россия» в Держдумі знову повідомили, що у разі загострення ситуації в Україні або кровопролиття рф може ввести війська в Донецьку область,

та закликали українську владу припинити військові приготування, які можуть призвести до розв'язання громадянської війни [18]. 15 квітня керівництво праворадикальної російської партії «Родина» (фракція партії влади «Единая Россия») повідомило про формування громадського товариства «Російський сектор». За їхніми словами, в Україні «організуються вуличні акції, проводиться русофобська кампанія в інтернеті, поширюється антиросійська пропагандистська «журавлина» західного виробництва» [5]. 24 квітня у прикордонних регіонах рф розпочалося навчання військ Південного та Західного військових округів збройних сил рф [15].

2 травня з ініціативи рф відбулося позачергове засідання Ради Безпеки ООН з питання проведення Україною так званої «каральної операції» в м. Слов'янську, під час якого представники США та Великої Британії звинуватили рф в участі її представників в організації масових заворушень на Сході України. У свою чергу офіційна Москва направила звернення Генеральному секретареві ОБСЄ Л. Заньєру та діючому Голові ОБСЄ Д. Буркхальтеру з вимогою зупинити силову операцію української влади на околицях міст Краматорськ та Слов'янськ Донецької області.

7 травня президент рф путін після переговорів з президентом Швейцарії та керівником ОБСЄ закликав представників Південного Сходу України та прихильників федералізації перенести запланований ними незаконний «референдум» з 11 травня 2014 р. на більш пізній строк, щоб створити необхідні умови для діалогу з київською владою [14]. Після цього незаконна самопроголошена «Донецька міськрада» на незаконній

«позачерговій сесії» прийняла звернення до депутатів Верховної Ради України щодо припинення антитерористичної операції і початку переговорів [12]. На думку таких «донецьких депутатів», після припинення антитерористичної операції мають розпочатися мирні переговори всіх сторін.

Зіставляючи всі означені вище події, стає зрозуміло, що путін керував всіма антиукраїнськими процесами, які відбувалися на українському Донбасі, з метою затягнути час.

У травні 2014 р. в деяких інтернет-ресурсах та російських ЗМІ з'явилися різного роду коментарі так званих «експертів» про розвиток ситуації в Донецькій та Луганській областях. На той час розглядалися декілька варіантів розвитку подій: приєднання Донецької і Луганської областей України до рф, що вважалось маловірогідним, оскільки могло призвести до відкритої війни з Україною; досягнення компромісу між сторонами конфлікту щодо федералізації України, що теж вважалось майже неможливим; створення на базі російських окупаційних адміністрацій «ДНР»/«ЛНР» псевдодержавного утворення, що розглядалось як вірогідний, з російської точки зору, результат.

На думку автора, підтримкою останнього варіанту російська влада прозоро натякала українській владі, чим має закінчитися конфлікт. Тобто який результат влаштує рф.

20 травня державне керівництво рф розповсюдило заяву про те, що тепер не даватиме жодних гарантій збереження територіальної цілісності України. Прем'єр-міністр рф Д. Медведєв заявив, що його держава ніколи не брала на себе зобов'язань щодо збереження

територіальної цілісності України й відповідно не може і не збирається давати жодних гарантій [10]. Таким чином, російське державне керівництво натякало Україні про зняття з себе зобов'язань відповідно до Будапештського меморандуму 1994 р. [11] та Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і рф 1997 р., в яких зазначалися принципи стратегічного партнерства, визнання непорушності існуючих кордонів та повага до територіальної цілісності обох країн [8].

Висновки. Проаналізувавши зазначені події, котрі відбувалися протягом квітня – травня 2014 р., можна зробити такі висновки.

Етнічний чинник у зовнішній політиці рф щодо України залишився головним у контексті просування свого впливу на українські терени. Під час розпалювання збройного конфлікту в східних прикордонних областях України етнічний чинник використовувався рф у комплексі з військово-політичним. У сукупності обидва чинники використовувалися з метою здійснення тиску на Україну через демонстрацію військової сили поблизу її державних кордонів, організацію на Донбасі акцій непокори силами правопорядку, прикриття своєї фінансової, військової та політичної підтримки місцевих проросійських колаборантів. Подальшою метою рф було відокремлення від України південно-східних територій із встановленням над ними свого повного військово-політичного контролю.

Основна причина досягнення певного успіху в дестабілізації суспільно-політичної обстановки на українських південно-східних прикордонних територіях полягала в деяких існуючих

історичних розбіжностях між різноманітними групами українського суспільства, що відрізняються між собою національними ознаками. Саме ці розбіжності рф, за сприяння з боку місцевих проросійських колаборантів, намагалася використати у своїх цілях для дестабілізації соціально-політичної обстановки на Донбасі та досягнути підтримки з боку місцевих українських громадян.

У контексті дослідження варто наголосити, що застосування етнічного чинника у розпалюванні збройного конфлікту на Донбасі надавало рф можливості стверджувати перед світовою спільнотою, що російська сторона не має до цих подій жодного стосунку. Начебто конфлікт був спровокований тільки новим українським урядом через політику утисків прав російськомовного населення, в якого з рф давні етнокультурні зв'язки, що тепер нібито опинилися на межі руйнування.

Перспективою подальших розвідок у даному напрямку доцільно визначити аналіз суспільно-політичної обстановки в Криму та на Донбасі на початку російської збройної агресії у 2014 році.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітичне зведення про обстановку на державному кордоні та результати оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України. Київ: Адміністрація ДПСУ, 2014. 52 с.

2. Асланов С. Етнополітичний конфлікт (гібридна війна на Сході України) як наслідок регіональної етнополітичної політики. *Віче*. 2015. № 14. С. 2–4.

3. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. «Братня» навала. Війни Росії проти України XII–XXI ст. Київ: ПП Брехуненко Н. А., 2016. 248 с.

4. Гасиджак Л. Етнічний склад населення Донбасу: політизація проблеми. *Етнічна історія народів Європи*. 2007. № 22. С. 67–73.

5. Депутат від Єдиної Росії хоче створити «Російський сектор». URL: <https://www.unian.net/politics/908041-deputat-ot-edinoy-rossii-hochet-sozdat-russkiy-sektor.html> (дата звернення: 07.09.2023).

6. Держдума готує заяву про політичні репресії в Україні. URL: <https://podrobnosti.ua/968628-gosduma-gotovit-zajavlenie-o-politicheskikh-repressijah-v-ukraine.html> (дата звернення: 07.09.2023).

7. Добровольський Є. Сусиди. Тернопіль: Джура, 2015. 224 с.

8. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_006 (дата звернення: 22.08.2023).

9. Малюська А. Вплив національних меншин походженням з прикордонних з Україною держав на формування внутрішньої і зовнішньої політики України. *Наукові записки Інституту політичних та етнополітичних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. Київ, 2010. № 5 (49). С. 380–396.

10. Медведєв заявив, що росія не давала гарантії територіальної цілісності України. URL: https://zn.ua/ukr/WORLD/medvedyev-zayaviv-scho-rosiya-ne-davala-garantiyi-teritorialnoyi-cilisnosti-ukrayini-143550_.html (дата звернення: 07.09.2023).

11. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Підписаний 05.12.1994 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_158 (дата звернення: 22.08.2023).

12. Мер Донецька вимагає припинити знищувати терористів у Слов'янську. URL: <http://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1514264> (дата звернення: 07.09.2023).

13. Потапенко Я. П'ята російсько-українська війна: від Майдану до східного фронту (підходи, оцінки, інтерпретації). Переяслав-Хмельницький: Видавництво «КСВ», 2016. 304 с.

14. Путін попросив південний схід України відкласти референдум. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/putin-poprosil-yugovostok-ukrainy-otlozhit-referendum--518656.html> (дата звернення: 07.09.2023).
15. Росія почала військові навчання в прикордонних з Україною районах. URL: https://lb.ua/world/2014/04/24/264287_rossiya_nachala_voennie_ucheniya.html (дата звернення: 07.09.2023).
16. Рущенко І. П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога. Харків: ФОП Павленко О. Г., 2015. 268 с.
17. Ткаченко В. Росія: ідентичність агресора: монографія. Київ: ВЦ «Академія», 2016. 256 с.
18. У Держдумі РФ заявили, що використання російських військ допоможе обезпечити людей в Україні. URL: <https://politics.segodnya.ua/politics/v-gosdume-rf-zayavilichto-ispolzovanie-rossiyskih-voysk-pomozhet-obezopasit-lyudey-v-ukraine-499817.html> (дата звернення: 07.09.2023).
19. Фігурний Ю., Шакурова О. Етнокультурний розвиток українського суспільства на початку XXI століття: реванш проросійських сил в Україні. *Українознавство*. 2023. № 2 (87). С. 28–43.
20. Шайхутдінов А. З. Етнічна структура Донецької області та особливості самоідентифікації основних етнічних груп регіону. *Гілея (наук. вісн.): зб. наук. праць*. Київ, 2009. Спецвипуск. С. 281–282.
- REFERENCES**
1. *Analytical Summary of the Situation on the State Border and the Results of Operational Activities of the State Border Guard Service of Ukraine*. (2014). Kyiv: Administration of the State Border Guard Service of Ukraine, 52 p. [in Ukr.]
2. ASLANOV, S. (2015). Ethno-Political Conflict (Hybrid War in the East of Ukraine) as a Consequence of Regional Ethno-National Politics. *Viche*. № 14, pp. 2–4. [in Ukr.]
3. BREHUNENKO, V., KOVALCHUK, V., KOVALCHUK, M., et al. (2022). “Brotherly” Invasion. *Wars of Russia against Ukraine*. Kyiv: PE Brekhunenko, 248 p. [in Ukr.]
4. HASYDZHAK, L. (2007). Ethnic Composition of the Population of Donbas: Politicization of the Problem. *Ethnic History of the Peoples of Europe*, № 22, pp. 67–73. [in Ukr.]
5. A Deputy from “United Russia” Wants to Create a “Russian Sector”. [online] Available at: <https://www.unian.net/politics/908041-deputat-ot-edinoy-rossii-hochet-sozdat-russkiy-sektor.html> [Accessed 07 September 2023]. [in Rus.]
6. *The State Duma is Preparing a Statement on Political Repression in Ukraine*. [online] Available at: <https://podrobnosti.ua/968628-gosduma-gotovit-zajavlenie-o-politicheskikh-repressijah-v-ukraine.html> [Accessed 07 September 2023]. [in Rus.]
7. DOBROVOLSKYI, Ye. (2015). *Neighbors*. Ternopil: Dzhura, 224 p. [in Ukr.]
8. *Agreement on Friendship, Cooperation and Partnership Between Ukraine and the Russian Federation*. [online] Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643_006 [Accessed 22 August 2023]. [in Ukr.]
9. MALIUSKA, A. (2010). The Influence of National Minorities Originating from the States Bordering Ukraine on the Formation of Ukraine’s Domestic and Foreign Policy. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh ta etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy* (Scientific Notes of I.F. Kurasa Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine), № 5 (49), pp. 380–396. [in Ukr.]
10. *Medvedev Said that Russia did not Guarantee Ukraine’s Territorial Integrity*. [online] Available at: https://zn.ua/ukr/WORLD/medvyedyev-zayaviv-scho-rosiyane-davala-garantiyi-teritorialnoyi-cilisnosti-ukrayini-143550_.html [Accessed 07 September 2023]. [in Ukr.]
11. *Memorandum on Security Assurances in Connection with Ukraine’s Accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Signed on December 05, 1994*. [online] Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>

show/998_158 [Accessed 22 Aug. 2023]. [in Ukr.]

12. *Donetsk Mayor Demands to Stop Killing Terrorists in Sloviansk*. [online] Available at: <http://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1514264> [Accessed 07 September 2023]. [in Ukr.]

13. POTAPENKO Ya. (2016). *The Fifth Russian-Ukrainian War: From the Maidan to the Eastern Front (Approaches, Assessments, Interpretations)*. Pereiaslav-Khmelnyskyi: "CSR" Publishing House, 304 p. [in Ukr.]

14. *Putin Asks Southeastern Ukraine to Postpone the Referendum*. [online] Available at: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/putin-poprosil-yugo-vostok-ukrainy-otlozhit-referendum--518656.html> [Accessed 07 September 2023]. [in Ukr.]

15. *Russia Starts Military Exercises in the Areas Bordering Ukraine*. [online] Available at: https://lb.ua/world/2014/04/24/264287_rossiya_nachala_voennie_ucheniya.html [Accessed 07 September 2023]. [in Ukr.]

16. RUSHCHENKO, I. (2015). *The*

Russian-Ukrainian Hybrid War: a Sociologist's View. Kharkiv: PE Pavlenko O.G., 268 p. [in Ukr.]

17. TKACHENKO, V. (2016). *Russia: the Identity of the Aggressor: A Monograph*. Kyiv: Academia Publishing House, 256 p. [in Ukr.]

18. *The Russian State Duma Said that the Use of Russian Troops would Help Protect People in Ukraine*. [online] Available at: <https://politics.segodnya.ua/politics/v-gosdume-rf-zayavili-chto-ispolzovanie-rossiyskih-voysk-pomozhet-obezopasit-lyudey-v-ukraine-499817.html> [Accessed 07 September 2023]. [in Ukr.]

19. FIHURNYI, Y., SHAKUROVA, O. (2023). Ethno-Cultural Development of Ukrainian Society in the Early Twenty-First Century: Revenge of Pro-Russian Forces in Ukraine. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), № 2 (87), pp. 28–43. [in Ukr.]

20. SHAIKHUTDINOV, A. (2009). Ethnic Structure of Donetsk Region and Peculiarities of Self-Identification of the Main Ethnic Groups of the Region. *Hileia* (Scientific Bulletin). Kyiv. Special Issue, pp. 281–282. [in Ukr.]